

POSELSTVÍ PAPEŽE FRANTIŠKA

V. SVĚTOVÝ DEN CHUDÝCH

33. neděle v liturgickém mezidobí, 14. listopadu 2021

"Chudé máte mezi sebou stále" (Mk 14,7).

1. *"Chudé máte mezi sebou stále"*. Ježíš tato slova pronesl při jídle v Betánii, v domě jistého Šimona, známého jako "malomocný", několik dní před Velikonocemi. Jak vypráví evangelista, přišla žena s alabastrovou vázou plnou velmi drahého parfému a vylila ho Ježíšovi na hlavu. Toto gesto vzbudilo velký údiv a dalo vzniknout dvěma různým výkladům.

První je rozhořčení některých přítomných, včetně učedníků, kteří vzhledem k hodnotě parfému - asi 300 denárů, což odpovídá ročnímu platu dělníka - usoudili, že by bylo lepší jej prodat a výtěžek dát chudým. Podle Janova evangelia je to právě Jidáš, kdo tento postoj interpretuje: *"Proč neprodali tento parfém za tři sta denárů a nedali ho chudým?"*. A evangelista poznamenává: *"Řekl to ne proto, že by mu záleželo na chudých, ale že byl zloděj: spravoval pokladnu a bral z toho, co se do ní dávalo"* (Jan 12,5-6). Není náhodou, že tato tvrdá kritika zaznívá z úst zrádce: je to důkaz, že ti, kdo neuznávají chudé, zrazují Ježíšovo učení a nemohou být jeho učedníky. Připomeňme si v této souvislosti silná Origenova slova: *"Zdálo se, že Jidášovi záleží na chudých [...]. Jestliže se nyní ještě najde někdo, kdo drží měšec církve a mluví ve prospěch chudých jako Jidáš, ale pak si vezme, co do něj vložili, ať si vezme svůj díl spolu s Jidášem"* (Komentář k Matoušovu evangeliu, 11, 9).

Druhý výklad podává sám Ježíš a umožňuje nám pochopit hluboký význam gesta, které žena učinila. Říká: *"Nechte ji na pokoji, proč ji obtěžujete? Udělala pro mě dobrý skutek"* (Mk 14,6). Ježíš ví, že se blíží jeho smrt, a v tomto gestu vidí očekávání pomazání svého mrtvého těla před uložením do hrobu. Tato vize přesahuje očekávání

strávníků. Ježíš jim připomíná, že je prvním chudým, nejchudším z chudých, protože je všechny zastupuje. Boží Syn přijímá gesto této ženy také ve jménu chudých, osamělých, ostrčených a diskriminovaných. Svou ženskou citlivostí dává najevo, že jako jediná rozumí Pánovu rozpoložení. Tato anonymní žena, která je snad právě proto předurčena k tomu, aby reprezentovala celý ženský vesmír, jenž po staletí nebude mít hlas a bude trpět násilím, zahajuje významnou přítomnost žen, které se účastní vrcholného okamžiku Kristova života: jeho ukřižování, smrti a pohřbu a jeho zjevení se jako Zmrtvýchvstalého. Ženy, které jsou tak často diskriminovány a drženy stranou od odpovědných pozic, jsou na stránkách evangelií naopak protagonistkami dějin zjevení. A výmluvný je i Ježíšův závěrečný výrok, který tuto ženu spojuje s velkým evangelizačním posláním: *"Amen, pravím vám, všude, kde se bude hlásat evangelium pro celý svět, bude se na její památku říkat i to, co udělala ona"* (Mk 14,9).

2. Tato silná "empatie" mezi Ježíšem a ženou a způsob, jakým interpretuje její pomazání, v kontrastu s pohoršeným pohledem Jidáše a ostatních, otevírá plodnou cestu k úvahám o neoddělitelném spojení mezi Ježíšem, chudými a hlásáním evangelia.

Tvář Boha, kterou odhaluje, je tváří Otce chudých a blízkou chudým. Celé Ježíšovo dílo potvrzuje, že chudoba není důsledkem osudovosti, ale konkrétním znamením jeho přítomnosti mezi námi. Nenacházíme ho, kdy a kde chceme, ale poznáváme ho v životě chudých, v jejich utrpení a bídě, v někdy nelidských podmínkách, v nichž jsou nuceni žít. Nikdy se neunavím opakovat, že chudí jsou pravými evangelizátory, protože oni byli první, kdo byli evangelizováni a povoláni k účasti na blaženosti Pána a jeho království (srov. Mt 5,3).

Chudí všech stavů a situací nás evangelizují, protože nám umožňují stále nově objevovat nejoprávněnější rysy Otcovy tváře. "Mají nás co učit. Kromě toho, že mají podíl na *sensus fidei*, poznávají trpícího Krista skrze své vlastní utrpení. Všichni se jimi musíme nechat

evangelizovat. Nová evangelizace je pozváním k uznání spásné síly jejich životů a k tomu, abychom je postavili do středu cesty církve. Jsme povoláni objevovat v nich Krista, propůjčovat jim svůj hlas v jejich záležitostech, ale také být jejich přáteli, naslouchat jim, rozumět jim a přijímat tajemnou moudrost, kterou nám skrze ně chce Bůh sdělit. Náš závazek nespočívá výhradně v akcích nebo programech podpory a pomoci; to, co Duch uvádí do pohybu, není přemíra aktivismu, ale především pozornost zaměřená na druhého, který je považován za jedno se sebou samým. Tato láskyplná pozornost je počátkem skutečného zájmu o jeho osobu a z ní chci účinně hledat jeho dobro." (exhortace Evangelii gaudium, 198-199).

3. Ježíš je nejen na straně chudých, ale sdílí s nimi stejný osud. Je to mocné poučení i pro jeho učedníky všech dob. To naznačují i jeho slova "chudé máte mezi sebou stále": jejich přítomnost uprostřed nás je stálá, ale nesmí vést k návyku, který se stane lhostejností, ale spíše ke sdílení života, které nedovolí delegaci. Chudí nejsou lidé "mimo" společenství, ale bratři a sestry, s nimiž je třeba sdílet utrpení, zmírnit jejich nepohodlí a marginalizaci, obnovit jejich ztracenou důstojnost a zajistit nezbytné sociální začlenění. Navíc víme, že charitativní čin předpokládá dobrodince a příjemce, zatímco sdílení vytváří bratrství. Almužna je příležitostná, zatímco sdílení je trvalé. První způsob pravděpodobně uspokojí dárce a poníží příjemce, druhý posiluje solidaritu a vytváří základy spravedlnosti. Zkrátka, věřící, když chtějí osobně vidět Ježíše a dotknout se ho svými rukama, vědí, kam se obrátit: chudí jsou svátostí Krista, představují jeho osobu a odkazují na něj.

Máme mnoho příkladů světců, kteří si sdílení s chudými zvolili za svůj životní cíl. Mám na mysli mimo jiné otce Damiána de Veuster, svatého apoštola malomocných. S velkou velkorysostí odpověděl na výzvu, aby se vydal na ostrov Molokai, který se stal ghettem přístupným pouze malomocným, a žil a zemřel s nimi. Vyhrnul si rukávy a dělal všechno pro to, aby život chudých, nemocných a lidí na

okraji společnosti, kteří se ocitli v extrémní degradaci, stál za to. Stal se lékařem a ošetřovatelem, nedbaje rizika, které podstupoval, a přinesl do "kolonie smrti", jak se ostrovu říkalo, světlo lásky. I jeho postihlo malomocenství, znamení naprosté sdílnosti s bratry a sestrami, za které položil život. Jeho svědectví je v dnešní době, poznamenané pandemií koronaviru, velmi aktuální: Boží milost jistě působí v srdcích mnoha lidí, kteří se, aniž by se to zdálo, konkrétně dělí o ty nejchudší.

4. Proto je třeba, abychom se s plným přesvědčením drželi Pánovy výzvy: "*Čiňte pokání a věřte evangeliu*" (Mk 1,15). Toto obrácení spočívá především v tom, že otevřeme svá srdce, abychom rozpoznali mnohé projevy chudoby a projevovali Boží království životním stylem, který je v souladu s vírou, kterou vyznáváme. Chudí jsou často považováni za samostatné osoby, za kategorii vyžadující zvláštní charitativní službu. Následování Ježíše v tomto ohledu znamená změnu mentality, to znamená přijmout výzvu ke sdílení a účasti. Stát se jeho učedníky znamená rozhodnout se nehromadit poklady na zemi, kde dávají iluzi jistoty, jež je ve skutečnosti křehká a pomíjivá. Naopak, vyžaduje to ochotu osvobodit se od všech omezení, která člověku brání dosáhnout pravého štěstí a blaženosti, aby poznal to, co je trvalé a co nemůže být ničím a nikým zničeno (srov. Mt 6,19-20).

Ježíšovo učení jde i zde proti proudu, protože slibuje to, co mohou s naprostou jistotou vidět a zažít jen oči víry: "Kdo opustí domy nebo bratry nebo sestry nebo otce nebo matku nebo děti nebo pole kvůli mně, dostane stokrát víc a za podíl bude mít život věčný" (Mt 19,29). Pokud se nerozhodnete zchudnout o pomíjivé bohatství, světskou moc a marnivost, nikdy nebudete schopni darovat svůj život z lásky; budete žít útržkovitě, plni dobrých úmyslů, ale neúčinní při proměně světa. Jde tedy o to, abychom byli rozhodně otevřeni Kristově milosti, která nás může učinit svědky jeho bezmezného lásky a obnovit důvěryhodnost naší přítomnosti ve světě.

5. Kristovo evangelium nás vybízí, abychom byli obzvláště pozorní k chudým, a žádá nás, abychom si uvědomili, že existuje mnoho, příliš mnoho forem morálního a sociálního nepořádku, které vytvářejí stále nové formy chudoby. Zdá se, že se stále více prosazuje myšlenka, že chudí jsou nejen zodpovědní za svůj stav, ale také představují neúnosnou zátěž pro ekonomický systém, který se zaměřuje na zájmy několika privilegovaných kategorií. Trh, který ignoruje etické principy nebo si vybírá, vytváří nelidské podmínky; ty ovlivňují lidi, kteří již žijí v nejistých podmínkách. Jsme tak svědky vytváření stále nových pastí bídy a vyloučení, které vytvářejí bezohlední ekonomičtí a finanční aktéři, postrádající smysl pro lidskost a sociální odpovědnost.

V loňském roce přibyla další pohroma, která počet chudých lidí ještě znásobila: pandemie. Pandemie stále klepe na dveře milionů lidí, a pokud nepřináší utrpení a smrt, přináší chudobu. Chudých neúměrně přibývá a bohužel bude přibývat i v následujících měsících. Některé země trpí pandemií, takže nejzranitelnější lidé se ocitají bez základních potřeb. Dlouhé fronty před vývařovny jsou hmatatelným důkazem tohoto zhoršení. Bdělé oko vyžaduje, aby byla nalezena nejvhodnější řešení pro boj s virem na celém světě, aniž by se zaměřovala na stranické zájmy. Zejména je naléhavě nutné poskytnout konkrétní odpovědi těm, kteří trpí nezaměstnaností, jež dramaticky postihuje mnoho otců, žen a mladých lidí. Sociální solidarita a velkorysost, které jsou mnozí díky Bohu schopni, spolu s prozíravými projekty na podporu lidskosti, v této situaci velmi významně přispívají a budou přispívat i nadále.

6. Zůstává však otevřená otázka, která není vůbec samozřejmá: jak je možné dát hmatatelnou odpověď milionům chudých, kteří se často setkávají pouze s lhostejností, ne-li s roztrpčením? Jakou cestou spravedlnosti je třeba se vydat, aby byly překonány sociální nerovnosti a obnovena lidská důstojnost, která je tak často pošlapávána? Individualistický životní styl se podílí na vzniku chudoby a často přenáší veškerou odpovědnost za svůj stav na chudé.

Chudoba však není důsledkem osudu, ale sobectví. Proto je rozhodující oživit rozvojové procesy, v nichž jsou oceňovány schopnosti všech, aby komplementarita dovedností a rozmanitost rolí vedla ke společnému zdroji účasti. Je mnoho bídy "bohatých", kterou by mohlo vyléčit bohatství "chudých", jen kdyby se setkali a poznali! Nikdo není tak chudý, aby nemohl dát něco ze sebe na oplátku. Chudí nemohou být jen těmi, kdo dostávají, ale musí být postaveni do pozice, kdy mohou dávat, protože umí dávat zpět. Kolik příkladů sdílení máme před očima! Chudí nás často učí solidaritě a sdílení. Je pravda, že jsou to lidé, kterým něco chybí, často jim chybí hodně a dokonce i to nejnütnější, ale nechybí jim všechno, protože si zachovávají důstojnost Božích dětí, kterou jim nikdo a nic nemůže vzít.

7. Proto je zapotřebí jiný přístup k chudobě. Je to výzva, kterou musí vlády a světové instituce přijmout s prozíravým sociálním modelem schopným čelit novým formám chudoby, které se šíří světem a rozhodujícím způsobem poznamenají nadcházející desetiletí. Pokud jsou chudí odsouváni na okraj společnosti, jako by si za svůj stav mohli sami, pak se samotný koncept demokracie ocitá v krizi a každá sociální politika ztroskotává. S velkou pokorou bychom měli přiznat, že jsme často neschopní, pokud jde o chudé. Mluvíme o nich abstraktně, zastavujeme se u statistik a myslíme si, že nás dojme nějaký dokument. Chudoba by nás naopak měla podněcovat k tvůrčímu plánování, které nám umožní zvýšit skutečnou svobodu, abychom mohli realizovat existenci s ohledem na schopnosti každého člověka. Je iluzí nemyslet si, že svobodu umožňuje a zvyšuje vlastnictví peněz. Služba chudým účinně podněcuje k činnosti a umožňuje nalézt nejvhodnější způsoby, jak pozvednout a podpořit tuto část lidstva, která je příliš často anonymní a bez hlasu, ale s tváří Spasitele, který ji prosí o pomoc.

8. *"Chudé máte mezi sebou stále"*. Je to výzva, abychom nikdy neztráceli ze zřetele příležitost konat dobro. V pozadí můžeme vidět starobylý biblický příkaz: *"Je-li ve tvém středu jeden z tvých bratří, který je v nouzi [...], nezatvrdíš své srdce ani nezavřeš svou ruku před svým bratrem v nouzi, ale otevřeš mu svou ruku a půjčíš mu, co potřebuje. [...] Dávejte mu štědře, a když mu dáváte, ať vaše srdce není smutné. Proto ti Hospodin, tvůj Bůh, požehná ve všem tvém díle a ve všem, co děláš, neboť v zemi nikdy nebude nouze"* (Dt 15,7-8.10-11). Apoštol Pavel je na stejné vlně, když nabádá křesťany ze svých obcí, aby přišli na pomoc chudým z první jeruzalémské obce a aby tak činili *"ne s těžkým srdcem a proti své vůli, neboť Bůh miluje radostného dárce"* (2 Kor 9,7). Nejde o to, abychom ulehčili svému svědomí tím, že budeme dávat almužnu, ale spíše o to, abychom bojovali proti kultuře lhostejnosti a nespravedlnosti vůči chudým.

V této souvislosti je také dobré připomenout slova svatého Jana Zlatoústého: *"Kdo je štědrý, nesmí žádat účet za své chování, ale pouze zlepšit stav chudých a uspokojit jejich potřeby. Chudý člověk má jedinou obranu: svou chudobu a stav nouze, ve kterém se nachází. Nechtějte po něm víc, ale i kdyby to byl ten nejhorší člověk na světě, pokud mu chybí potřebná potrava, zbavme ho hladu. [...] Milosrdný člověk je přístavem pro ty, kdo jsou v nouzi: přístav přijímá a vysvobozuje z nebezpečí všechny, kdo ztroskotali; ať už jsou to zlosynové, dobří lidé nebo kdokoli jiný, přístav jim poskytuje útočiště ve své zátoce. Proto i vy, když uvidíte na souši člověka, který ztroskotal na chudobě, nesudte ho, nežádejte vysvětlení jeho chování, ale vysvobodte ho z neštěstí"* (Rozpravy o chudém Lazarovi, II, 5).

9. Je nezbytné, abychom zvýšili svou citlivost a porozuměli potřebám chudých, které se neustále mění, stejně jako jejich životní podmínky. V hospodářsky vyspělejších oblastech světa jsou dnes lidé méně ochotní čelit chudobě než v minulosti. Stav relativního blahobytu, na který jsme si zvykli, nám ztěžuje přijímání obětí a nedostatku. Lidé jsou ochotni udělat cokoli, jen aby nepřišli o to, co bylo plodem

snadného dosažení. To vede k nelibosti, křečovitě nervozitě a nárokům, které vedou ke strachu, úzkosti a v některých případech i k násilí. To není kritérium, na kterém by se měla stavět budoucnost, ale i to jsou formy chudoby, od kterých nemůžeme odvrátit zrak. Musíme být otevření znamením doby, která vyjadřují nové způsoby evangelizace v současném světě. Okamžitá pomoc při uspokojování potřeb chudých nám nesmí bránit v prozíravosti při zavádění nových projevů křesťanské lásky a milosrdenství jako odpovědi na nové formy chudoby, které dnes lidstvo zažívá.

Doufám, že Světový den chudých, který se koná již pátým rokem, zapustí v našich místních církvích stále větší kořeny a otevře se evangelizačnímu hnutí, které se v první řadě setkává s chudými, ať jsou kdekoli. Nemůžeme čekat, až zaklepu na naše dveře, je naléhavě nutné, abychom je oslovili v jejich domovech, v nemocnicích a pečovatelských domech, na ulicích a v temných zákoutích, kde se někdy skrývají, v útulcích a přijímacích střediskách... Je důležité pochopit, jak se cítí, co cítí a jaké touhy mají ve svých srdcích. Připomeňme si upřímná slova dona Primo Mazzolariho: *"Chtěl bych vás požádat, abyste se mě neptali, zda existují chudí lidé, kdo jsou a kolik jich je, protože se obávám, že takové otázky odvádějí pozornost nebo jsou záminkou k tomu, aby se člověk odchýlil od přesného označení svědomí a srdce. [...] Nikdy jsem chudé nepočítal, protože se nedají spočítat: chudí se objímají, nikoli počítají"* ("Adesso" č. 7 - 15. dubna 1949). Chudí jsou mezi námi. Jak evangelijní by bylo, kdybychom mohli s plnou pravdou říci: i my jsme chudí, protože jen tak je můžeme skutečně poznat a učinit je součástí našeho života a nástrojem spásy.

Řím, u svatých Janů v Lateráně, 13. června 2021,
o památce svatého Antonína Paduánského

FRANTIŠEK